

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ ДІАЛОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ

В данной статье рассматривается проблема организации условий формирования культуры педагогического общения будущих учителей. Автор статьи утверждает, что построение диалогических учебных ситуаций способствует эффективному формированию культуры педагогического общения.

The present article reveals the problem of organization of forming conditions of the culture of pedagogical intercourse of the future teacher. The author of the article claims that building of dialogue training situation makes for the effective forming of the culture of pedagogical intercourse.

Процес формування культури педагогічного спілкування як складова частина забезпечення високого рівня професіоналізму вчителя вимагає створення певних умов, які обумовлять та забезпечать оптимальний результат у підготовці студентів.

Поняття “умова” як філософська категорія відображає універсальні стосунки, але за межами діяльності стосунки не перетворюються на нову дійсність, оскільки для цього необхідна причина. Отже, з точки зору філософії умова є фактором, рушійною силою або причиною побудови процесу [13, с.72].

У соціології поняття “умови” розглядається у контексті праці і передбачає сукупність особливостей засобів праці та забезпечення необхідного середовища, що обумовить її інтенсивність [8, с.479].

Психолого-педагогічне тлумачення подає умови як сукупність об’єктивних можливостей змісту навчання, методів, організаційних засобів його здійснення, яка повинна забезпечити успішне вирішення поставленого педагогічного завдання. У такому контексті умови відіграють роль динамічного регулятора інформаційних, особистісних, психологічних та педагогічних факторів навчання [3, с.91].

За твердженням Ю.К. Бабанського “ефективність педагогічного процесу залежить від умов, у яких він відбувається” [2]. Л.В. Кондрашова вважає, що необхідно створювати умови спеціально: “У процесі професійного становлення майбутнього вчителя важливо забезпечити такі умови, в яких він зміг би зіткнутися з усією різноманітністю педагогічних ситуацій, необхідністю пошуку оптимального вирішення їх” [7, с.99].

Як основні умови ефективного педагогічного співробітництва Є.І. Головаха та Н.В.Паніна виділяють знання норм і правил взаємодії та здатність керуватись ними [4, с.25].

У зв'язку з вищесказаним, ми будемо говорити про педагогічні умови, дотримання яких на заняттях у педагогічному вузі обумовить високий рівень культури педагогічного спілкування.

Практично усі підходи, які намагаються пояснити поведінку людини визнають роль факторів ситуації у розвитку і проявах поведінки. Але, одні підходи, так звані ситуаційні, детермінанти поведінки виводили із самої ситуації. У свою чергу, підходи, які надавали перевагу особистісним факторам, визначаючи її роль як таку, що актуалізує відповідну диспозицію. Полеміка “ситуаціоністів” та “персоналогів” стала одним з проявів опозиції “людина-світ”, “зовнішнє-внутрішнє” [11].

Сьогодні можна говорити про фактично існуючий інтегративний особистісно – ситуативний підхід, який обумовлює нове розуміння відносин “особистість” і “середовище” і визнає різницю у мірі прояву стабільності особистісних рис у різноманітних ситуаціях; що ситуації відрізняються одна від одної настільки, наскільки вона сприяє чи перешкоджає прояву індивідуальних відмінностей людей; що люди з певними особистісними рисами мають тенденцію вибирати певні типи соціальних ситуацій [5].

Але довге домінування у психології та педагогіці “особистісних” підходів привело до того, що такому важливому фактору людської поведінки, як ситуація приділяється, порівняно з особистісним фактором, відносно мало уваги. Для розуміння і прогнозування поведінки людини ми потребуємо більш розвинене уявлення про ситуацію [12].

Один із підходів полягає у тому, щоб задавати ситуацію зовні і вивчати реальну поведінку людей у цих ситуаціях.

Інший підхід – це опис ситуацій самим учасником, але тут ми будемо не вільні від суб'єктивності.

Д.Магнуссон у програмній статті “Требуется: психология ситуаций”, констатує стан робіт у області вивчення соціальних ситуацій, визначає розвиток і перспективи, саме дослідженню ситуацій надає значення у розвитку психології, соціології, педагогіки. На його думку, вивчення розвитку особистості, розуміння і прогнозування його дій, без урахування ситуації і її елементів неможливе.

Він пропонує позначити рівні ситуацій: 1) реальна ситуація у зовнішніх об'єктивних проявах, як вона може бути описана

сторонніми спостерігачами; 2) ситуація, я вона сприймається і переживається учасниками; 3) ситуаційний тип в його загальних характеристиках; 4) більш загальне розуміння соціальної ситуації як “життєвої ситуації” [11, с.153-159].

Дослідження параметрів ситуації, які зробив М.Аргайл та його колеги, дозволили їм виокремити такі фактори як головні: мета, правила, ролі, набір елементарних дій (репертуар елементів), послідовність актів поведінки, концепти-знання, які необхідні для розуміння ситуації, фізичне середовище з його просторовими та матеріальними параметрами, мова та мовлення, труднощі взаємодії і навички їх подолання [1].

Усі ці характеристики утворюють певну систему, в якій можлива тільки певна комбінація цілей, правил, один компонент тягне за собою усі інші.

Таким чином, людина не просто реагує на ту чи іншу ситуацію, а визначає її, одночасно визначаючи і своє місце у ній.

Отже, все перераховане вище може бути умовою забезпечення можливості використання набутих знань, умінь, удосконалення навичок спілкування, порушення стереотипних дій під час спілкування у діалогічних навчальних ситуаціях.

Враховуючи тему нашого дослідження, ми вважаємо за доцільне розглянути мотиваційний компонент як умову досягнення високого рівня культури педагогічного спілкування.

Кожна свідома дія людини обумовлена мотивами, які визначають активність особистості. Психологічне визначення мотивів: це спонукання до дії, усвідомлення причин, що обумовлюють вибір вчинків особистості.

Мотиви бувають суспільні або особистісні за своїми джерелами, але усвідомлюються вони в індивідуальній свідомості та реалізуються завжди індивідуально [10].

Процес усвідомлення мотивів, розвиток їх у ситуації може бути досить довгим, а може відбуватися досить швидко. Так діалогічні навчальні ситуації вимагають від суб'єкта миттєвої мовленнєвої дії, але вона включає декілька етапів: ситуація → потреби → їх усвідомлення, мотиви → мета дій [6].

Увесь цей процес від ситуації до мети дій називають мотивацією, яка обумовлює активність особистості, зокрема мовленнєву активність.

Б.Ф.Ломов стверджував, що “Мотиви та мета утворюють своєрідний “вектор” діяльності, який обумовлює її напрямок, а також

міру зусиль суб'єкта під час її виконання. Цей вектор виступає у ролі системо утворюючого фактора, що організовує всю систему психічних процесів та станів, які формуються у процесі діяльності”[9, с.205-206]. При цьому виокремлюють елементи, що обумовлюють діяльність: мотив, ціль, планування діяльності, обробка поточної інформації, оперативний образ, концептуальна модель, прийняття рішення, дії, перевірка отриманих результатів, корекція дій.

Спираючись на вищесказане, ми вважаємо, що однією з умов формування культури педагогічного спілкування є необхідність формування мотивації як сукупності факторів, що регулюють навчальну діяльність, обумовлюють потреби, цілі, наміри особистості.

Література

1. Argile M. Experimental Study of the Basic Features of Situations //Toward a Psychology of Situations: An Interactional Perspective /Ed. P.Magnusson.—Hillsdale, 1981. — P.63-81.
2. Бабанский Ю.К. Оптимизация учебно – воспитательного процесса. – М.: Просвещение, 1982. – 192с.
3. Высоцкий С.В. Структура психолого – педагогических условий формирования поисково – творческой направленности личности в процессе обучения //Научовий вісник Південноукраїнського державного педагогічного ун-ту ім.К.Д.Ушинського: Зб.наук.праць. – Вип.8-9. – Одеса, 1999. – С.90-94.
4. Головаха Е.И., Панина Н.В. Психология человеческого взаимопонимания. – К.: Политизд. Украины, 1989. – 189с.
5. Гришина Н.В. Психология социальных ситуаций // Вопросы психологии. – 1997. – №1. – С.121-132.
6. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб.: Питер, 2006. – 512с.
7. Кондрашова Л.В. Методика подготовки будущего учителя к педагогическому взаимодействию с учащимися: Учеб. пособие: М.: Прометей, 1990. – 160с.
8. Краткий словарь по социологии /Под общ. ред. Д.М. Гвишлани. – М.: Политиздат, 1989. – 479с.
9. Ломов Б.Ф. Методические и теоретические проблемы психологии. – М.: Наука, 1984. – 444с.
10. Львов М.Р. Основы теории речи: Учеб. Пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. – М.: «Академия», 2002. – 248с.
11. Психология социальных ситуаций /Сост. и общая ред. Н.В. Гришиной. – СПб.: Питер, 2001. – 416с.

12. Росс Л., Нисбетт Р. Человек и ситуация. Уроки социальной психологии /Пер. с англ. В.В. Румынского под ред. Е.Н. Емельянова, В.С. Магуна – М.: Аспект Пресс, 2000. – 429с.
13. Філософський словник /За ред. В.І. Шинкарука. – К.: Головна редакція Української радянської енциклопедії, 1986. – 768с.

П.С.Литвиненко

КОМУНІКАТИВНА КУЛЬТУРА МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЯК ВАЖЛИВИЙ ПОКАЗНИК ЙОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

В статтє раскрывается сущность понятия коммуникативная культура будущих учителей иностранных языков, рассматривается ее структура, компоненты, а также уровни.

This article discloses the meaning of the term communicative culture of future teachers of foreign languages, shows its structure, components and also levels.

В умовах нової освітнянської парадигми, підготовка вчителів нового типу стає найважливішою умовою відродження не тільки освіти, але і всієї вітчизняної культури, її інтеграції в загально людське та європейське співтовариство. Соціальна ситуація, що склалась, якісно по-новому ставить проблему підготовки педагогічних кадрів, вимагає ефективного формування професіоналізму вчителя, а також одного з його основних показників комунікативної культури, актуалізує пошук оптимальних форм цього процесу в період навчання у вищому навчальному закладі освіти.

Питання формування комунікативної культури майбутніх вчителя іноземних мов постає особливо гостро, оскільки це пов'язано з тенденціями розвитку сучасного світового співтовариства. Модернізація сучасної шкільної і вузівської освіти передбачає активне вивчення іноземних мов та формування комунікативних компетентностей особистості. Крім того, поширення нових інформаційних технологій, серед яких важливе місце посідають комп'ютерні мережі, можливість виходу в Інтернет, ставить особливі вимоги до підготовки вчителя іноземних мов, пов'язуючи його імідж із професіоналом інноваційного типу.

Комунікативна культура є одним з головних показників професіоналізму сучасного майбутнього вчителя іноземних мов і передбачає її формування в період вузівського навчання. Сьогодні надзвичайно актуальним постає питання формування комунікативної